

ТАСВИРИЙ САНЪАТДА РУС РЕАЛИСТИК БАДИИЙ МАКТАБИНИНГ АСОСЧИЛАРИ

Р.Джалилова

ФарДУ тасвирий санъат кафедраси катта ўқитувчиси

АННОТАЦИЯ

Мазкур мақолада: Буюк рус академикларининг инсон портрети, қоматининг композицияси. Композиция қалам тасвирини, боскичма- боскич тасвирлаш методикаси. Тасвирий санъат реалистик йўналишни тарихий амалий ва назарий аҳамияти.

Таянч сўз ва иборалар: Рангтасвир, тарих, маиший, тарихий, архитектура, графика, юксак анъаналар, прогрессив йўналиш "новизна" оқим, инсон образи.

АННОТАЦИЯ

В статье: Композиция из человеческих портретов, фигур великих русских академиков. Рисунок карандашом композиции, метод пошагового описания. Историческое, практическое и теоретическое значение реалистического направления в изобразительном искусстве.

Ключевые слова и выражения: живопись, история, отечественная, историческая, архитектура, графика, высокие традиции, значительное направление, поток "новизна", образ человека.

ABSTRACT

The article: Composition of human portraits, figures of great Russian academicians. Composition pencil drawing, step-by-step description method. The historical, practical and theoretical significance of the realistic trend in fine art.

Keys words and expressions: Painting, history, household, historical, architecture, graphics, high traditions, progressive direction "novelty" stream, human image.

КИРИШ

Буюк рус рассомлари ижодий асарлари тарих ва ҳозирги кун олиб борган илмий амалий таққиқотлари тасвирий санъат замонавий ўқитиш тизимида аҳамияти каттадир. Ҳар бир бошланғич тасвирлашни, қаламтасвир чизишнинг анча мураккаб масалаларига оид бўлган фаннинг вазифаси талабаларни тасвирий санъатнинг назарий асослари билан таништириш портрет, инсон қоматини турли ҳолатларда акс этишини анатомия таҳлил этиб ўрганилади. Тасвирий санъат асосларини эгаллашда қаламтасвирнинг ўрни

хақида тасаввур ҳосил қилиш, Олийгоҳ, институт, ўрта умумтаълим мактаблари ва касб-хунар коллежларининг тасвирий санъат машғулотида ёшларга тасвирий санъатнинг асоси бўлган академик қаламтасвир асослари асосида билига эга буладилар. Инсон гавда қомати, портрети, пластик анатомия асосида таҳлил этиш, педагогик оддийдан мураккабгача бўлган буюмларни тасвирлашда турли технологиялар, буюк тасвирий санъат усталари ижоди бўйича методик жиҳатдан асосланган йўллари билан таништириш, ёшларга таълим-тарбия беришда тасвирий санъат ўқитишнинг замонавий педагогик технологияларни қўлланган ҳолда ва уларнинг профессионал маҳоратларини ривожлантиришда етакчи вазифани ўтайди.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Тарихда бизга маълумки XVIII аср Рус тасвирий санъатида, реалистик бадий мактабининг асосчилари А.П. Лосенко, Г.И. Угрюмовлар ҳисобланади. Россияда Петербург Бадий академиясини битирган А. Иванов, А. Егоров, В. Шебуев, А. Венетсиянов, К. Брюлловлар ижодий ва педагогик фаолиятлари қаламтасвир муаммоларига кўпроқ аҳамият бериб, тасвирий санъатни янги поғонага кўтардилар. Инсон тасвири портрет ва қоматини тасвирлашда турли технологияни қўллашда нималарга аҳамият бериш керак. Нуқта, чизиқ (чизиқли тасвир) ва штрих қаламтасвирда буюмларнинг ёруғ ва сояларини тўғри тасвирлай олиш реалистик расм чизишда муҳим аҳамиятга эга. Аслида буюмларнинг ёруғлик тушаётган томони-ёруғ, унинг тескари томони эса соя бўлади. Қаламтасвирда буюмларнинг ёруғланиш даражаси ёруғлик манбаига боғлиқ. Ёруғлик манбаи қанча кучли бўлса, буюмнинг ёруғ қисми шунчалик тиниқ бўлади. Буюмлардаги ёруғ ва соя ўртасидаги қисми ярим соя деб юритилади. Қаламтасвир дунёдаги воқияларни инсон образли тасвир пластикасини, чизиқлар ёрдамида сезиб тасвирлашга ўргатади.

1757- йили ташкил топган Петербург бадий академияси мутахасислик фанларини ўқитишни мунтазам тарзда йўлга қўйилди. Россия тасвирий санъатини ривожланишига ўз таъсирини кўрсатди. Тасвирий санъатнинг барча турларининг асоси қаламтасвир ҳисобланади. "Қаламтасвир" XVIII асрдан бошлаб чизишлар ёрдамида образ яратиш сифатида тасвирни белгиловчи атама бўлиб келган. Машҳур расми сом ва педагог 1770 йиллар Академияда рус рассомлар педагогларидан А.П. Лосенко, Е. П. Чемесов, Ф. С. Рокто, Дюг Левицкий, М.И. Казловский, И.П. Мартос, А.И. Акимов, Г.И. Угрюмов, А.И. Иванов ва бошқалар фаолият олиб борган [2.6]. ўз фаолиятида қаламтасвир технологияси маҳорати юқори чуқига кутарилди. Ижодий ёндошиб

қаламтасвир масалалари устида ишлади. У ҳамма тасвирий воситалар асар ғоясига, мазмунига қаратилган бўлишини таъкидлади. Лосенко ўз вақтида академик таълим методини янгилашни англади ва янги услуб-методикасини ишлаб чиқди. Унинг яратган “Академия ўқитиш назарияси” ҳақидаги китоби XIX аср ўрталаригача давом этди. А Лосенко ўз даврининг таниқли рассомлар методикаси ва тасвирлаш қонун қойдаларини чуқур урганган рассом педагоглардандир. У қаламтасвир тасвирлаш, расм чизишда тасвирлашнинг иккита тури мавжуд: чизиқли тасвирлаш ва тусли тасвирлаш. Уларнинг асосийси чизиқли тасвирлашдир. Чунки, тусли тасвирлаш (штрихлаш ёрдамида бажарилади) чизиқли тасвирдан кейин бажарилади. Ҳар бир даврда чизиқли тасвирлашнинг моҳир усталари бўлган. Масалан, Леонардо да Винчи, Рафаел Санти, Ренато Гуттузо, Пабло Пикассо ва бошқалар шулар жумласидан. Улар чизиқли тасвирлаш орқали инсонларнинг ички дунёсини, фалсафий фикрни талқин қила олганлар. Буюк рассом Пикассонинг "Раққосалар" асари чизиқли тасвирлашга мисол бўла олади. Рассом юқори динамик ҳаракатни, пластик эгилувчанлик, одамларнинг ички руҳий кайфиятини моҳирона кўрсата олади[4.20]. А.Лосенко давридаёқ Россия Бадий Академияси довуғи ва обрўйи дунёга тарқалди. А.П.Лосенко юқори савияли қаламтасвир устаси эди. Тасвирлашда инсон пластикасига ахамият берган. Пластика - юнон тилидан олинган бўлиб, "мулойим", "гўзал" маъноларини ағлатадиган ҳайкалтарошликка доир атама. Унга кўра, образлар бўрттирилган ҳолда ифодали қилиб, уйғунлик қонунлари асосида яратилган бўлади.

Д.Кардовский ҳам П.Чистяков каби тасвирий санъатдаги ижодкор педагог - рассомлардан эди. В. Ефавов, Д.Шмаринов каби кўплаб Россия рассомлари унинг устахонасида яхши таълим олдилар. Репин Илья Ефимович 1864–1871 йиллар давомида Петербург Бадий академиясида ўқиган. У Россия ва хорижий мамтакатлар бўйлаб қилган саёҳатлари асосида кўплаб суратлар яратган. Тасвирий санъатнинг портрет, маиший ва тарихий жанрларида сермахсул ижод қилган. Шунингдек, графиканинг офорт, литография турларида ҳам асарлар яратган. Унинг ижоди XIX асрнинг икинчи ярмида Россияда кўтарилган демократик ижтимоий ғоялар таъсирида шаклланган. Шунинг учун ҳам у ўз асарларида рус халқининг ижтимоий ҳаётидаги қарама-қаршиликлар ва адолатсизликларни, кишиларнинг оғир турмушини реалистик тарзда акс эттирган. Унинг ана шундай асарлари қаторига “Волга бурлақлари” (1870-1873), “Курск

губерниясидаги сатбюриши” (1880-83), “Кутмаган эдилар” (1884), “Тавбадан бош тортиш” (1879-85) кабиларни киритиш мумкин.

ХУЛОСА

XIII-XIX асирлар 2 яримида Рус академияси рангтасвир, хайкалторошлик, архитектура, гравюура йўналишлар асосини қаламтасвир тасвирлаш санъатини яхши професанал қонун қоидаларга амал қилиш талаблар асосида ривожланди [2.6]. Рассом педагоглар хайкалторошлик, тарихий архитектура рангтасвир графика йўналишларида асарни бошланғич методикасини қаламтасвир турли технологиясини пухта урганишга алоҳида эътибор қаратди. Академияда ўқиган кўп талабалар дунё миқёсига танилган асарлар тасвирладилар. А.П.Лосенко, А.И.Иванов, К. П Брюллов, И.Е Репин ва бошқалар ҳозирги кунда композициялари тарбиявий кучли эмоционал, динамик, тарихий драматизим ҳаётдаги булган воқияларни уч қуринишга эга булган, “Ҳаёт ва улим учун кураш, келажакка ишониш, ҳозирги кун,” қаламтасвир ва рангтасвир аниқ соя ёруқлик қарама-қарши соя ва ранг, реал тасвирчан акс этиришган. “Помпейнинг сўнгги куни”, “Волга бурлаклари”, “ Исони халққа кўриниши” асарлари учун расомлар жуда кўп изланишган бутун умри давомида қаламтасвир портрет инсон қомати тасвирлари, навроска, зарисовка, тез тасвирлар, чизиқли композициялани тасвирлаб ва ўзига хос таниқли асарларни тасвирлашган. Академизим ва реализим йуналишлари, қонун қоидаларига амал этган ҳолда таълим тарбия методикасини ривожлантирдилар. Уларни бутун дунё муқёсидаги таниқли асарлари, ҳозирги ва келажак ва баркамол авлодлар ижодий илмий амалий юксалишида алоҳида ўринга эгадир.

REFERENCES

1. Бойметов Б. "Қаламтасвир" Педагогика институтлари ва университетлари талабалари учун ўқув қўлланма. Тошкент- 1997.
2. Д.А.Сафаралиева .Учебный рисунок в академи художников “Москва изобразительное искусства” 1990й.
3. П.П.Белаяусов Рисунок учебный постановки издателства академии художества Москва 2000й
4. Р.Қ.Джалилова. “Қаламтасвир” Ўқув қўлланма. Фарғона- 2009
5. Рўзихон Джалилова. Тасвирий санъат технологиялар ва нўсха кўчириш. Фарғона 2013
6. Р.Қ.Джалилова. Композиция. Ўқув услубий қўлланма. Фарғона- 2011
7. Чуковский Корней Иванович “Репин” Москва-1959й

8. Mirzahamdorova, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
9. Mirzahamdorova, K. B., Erkinovna, A. N., & Jumadillaevich, S. R. (2021). USE OF INNOVATIVE EDUCATIONAL TECHNOLOGIES IN FINE ARTS CLASSES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.
10. Sadikovna, S. G., Kurbonova, B., Akhmedova, N., & Sulaymanova, S. (2020). FUNDAMENTALS OF PROFESSIONALISM DEVELOPMENT ON THE EXAMPLE OF PRACTICAL EXERCISES ON FORMING THE SKILLS AND SKILLS OF FUTURE TEACHERS. *PalArch's Journal of Archaeology of Egypt/Egyptology*, 17(6), 8894-8903.
11. Barchinoy, K., Sevarakhon, S., & Mukhammadkodir, Y. (2021). EFFECTIVE METHODS OF TEACHING FINE ARTS AND DRAWING AT SCHOOL.
12. Barchinoy, K. (2019). Problems of Improving Artistic Perception of Future Art Teachers. *Cross-Cultural Communication*, 15(4), 79-82.
13. Nazokat, A. (2021). Means of Ensuring the Integrity of the Image and Writing in the Performance of Visual Advertising.
14. Kakharovna, A. M., Tadjimatovich, Y. M., Rakhmatovich, S. O., & Mirzahamdorova, Q. B. (2021). Modern Approaches to the Teaching of Fine Arts. *Solid State Technology*, 64(2), 4250-4254.
15. Nodirjon, M., Abdusalom, M., & Ozodbek, S. (2021). TECHNOLOGIES OF TEACHING FINE ARTS WITH MODERN METHODS.
16. Zulfiya, B., Rakhmonali, S., & Murodjon, K. (2021). A BRIEF HISTORY OF THE DEVELOPMENT AND TEACHING OF DRAWING SCIENCE IN UZBEKISTAN.
17. Nazokat, A., Ibrokhim, Y., & Makhpuzakhon, A. (2021). FACTORS OF DEVELOPMENT OF FINE ARTS.